

Силабус

Предмет: ПАТРОЛОГИЈА 2

Врста и ниво студија: основне академске студије

Студијски програм: богословско-катихетски

Група: патролошка

Фонд часова: 2+1

Статус предмета: обавезан

Назив курса: Патрологија 2

Садржај: Упознавање са најважнијим личностима, основним темама, проблемима, литерарним формама и историјским токовима светоотачке мисли у периоду од 5. до 15. века; представљање најважнијих светоотачких текстова, токова њихове рецепције и њихове релевантности у савременом контексту.

Циљ: Стицање темељног знања о патристичким ауторима, темама и проблемима датог периода и оспособљавање за даље истраживање и стваралачку примену отачке теологије у савременом контексту и у катихетском раду.

Предуслови: Без посебних предуслова.

Облик наставе: Предавања и вежбе.

Обавезе студената: Присуство и активно учешће на настави, израда семинарске вежбе, полагање два теста.

Начин оцењивања рада и резултата: Присуство и учешће на настави (15%), тест 1 (10%) и 2 (10%), семинарска вежба (10%), завршни испит (55%).

План курса/предмета

1. недеља

ХРИСТОЛОГИЈА ПЕТОГ ВЕКА 1

Између Ефеса и Халкидона: увод у теме и проблеме.

Несторије и Евтих.

Обавезна литература: Ј. Мајендорф, 2003: 19-34.

Вежбе: Одабрани фрагменти.

2. недеља

ХРИСТОЛОГИЈА ПЕТОГ ВЕКА 2

Теодорит Кирски.

Обавезна литература: Mile Babić, 2005: 486-504.

Вежбе: Teodoret Cirski, *Eranistes*, 451-473.

3. недеља

ХРИСТОЛОГИЈА ПЕТОГ ВЕКА 3

Папа Лав Велики. Флавијан Цариградски. Халкидонски сабор и његове последице.

Обавезна литература: Ј. Мајендорф, 2003: 35-51.

Вежбе: Свети папа Лав Велики, *Томос*; *Орос* сабора у Халкидону.

4. недеља

НЕХАЛКИДОНСКА ХРИСТОЛОГИЈА

Миафизитски богослови: Север Антиохијски, Филоксен Мабушки, Јован Филопон.

Несторијански богослови: Мар Бабај и Нарсај.

Агноити, афтартодокети, тритеити.

Обавезна литература:

Допунска литература: С. Николић, 2013; С. Брок, 2007.

Вежбе: Први (1989) и Други (1991) усаглашени исказ православне Цркве и оријенталних цркава.

5. недеља

ХРИСТОЛОГИЈА 6. ВЕКА

Пети васељенски сабор. Леонтије Јерусалимски и Леонтије Византијски.

Обавезна литература: Д. Батрелос, 2008: 36-66; А.

Ђаковац, 2005.

Вежбе: Леонтије Византијски, Против несторијанаца и евтихијанаца (одабрана поглавља).

6. недеља

ОРИГЕНИЗАМ

Цар Јустинијан. Оригенистичка криза у Палестини. Оригенистички мит.

Обавезна литература: Ј. Мајендорф, 2003: 52-72.

Вежбе: Цар Јустинијан, Писмо патријарху Мини (одабрани делови).

7. недеља

CORPUS AREOPAGITICUM 1

Увод. Богопознање. Апофатичко и катафатичко богословље.

Обавезна литература: Ј. Мајендорф, 2003: 94-112

Допунска литература: Е. Лаут, 2009а: 117-141.

Вежбе: Дионисије Ареопагит, О мистичком богословљу.

8. недеља

CORPUS AREOPAGITICUM 2

Космологија: небеска и црквена јерархија. Тумачење литургије.

Обавезна литература: Г. Флоровски, 2009: 237-266.

Допунска литература: Е. Лаут, 2009а: 83-113.

Вежбе: Дионисије Ареопагит, О црквеној јерархији (одабрани делови).

9. недеља

ПАПА ГРИГОРИЈЕ ВЕЛИКИ

Обавезна литература:

Допунска литература: П. Браун, 2010: 261-284; Р. Јовић, 2011.

Вежбе: Свети Григорије Велики, Писмо Августину Кентерберијском.

10. недеља

АСКЕТСКИ ПИСЦИ 1

Дијадох Фотички.

Обавезна литература: Г. Флоровски, 2009: 225-232.

Допунска литература: Е. Лаут, 2009: 227-236.

Вежбе: Преподобни Дијадох Фотички, *Подвижничко слово* (одабрани делови).

11. недеља

АСКЕТСКИ ПИСЦИ 2

Јован Лествичник.

Обавезна литература: Г. Флоровски, 2009: 279-291.

Допунска литература: Х. Јанарас, 2005.

Вежбе: Свети Јован Лествичник, *Лествица* (одабрани делови).

12. недеља

АСКЕТСКИ ПИСЦИ 3

Исак Сирин. Исихије Презвитер.

Обавезна литература: Г. Флоровски, 2009: 267-278.

Допунска литература: П. Јевремовић, 2011.

Вежбе: Преподобни Исак Сирин, *Подвижничка слова* (одабрани делови).

13. недеља

МОНОТЕЛИТСКИ СПОР: МАКСИМ ИСПОВЕДНИК 1

Увод: историјат, основне теме и проблеми. Софроније Јерусалимски. Свети Максим: живот и дела. Христологија.

Обавезна литература: Д. Батрелос, 2008: 67-102; 122-179; Е. Лаут, 2005.

Вежбе: Свети Максим Исповедник, *Расправа с Пиром* (одабрани делови).

14. недеља

МАКСИМ ИСПОВЕДНИК 2

Космологија и антропологија.

Обавезна литература: М. Л. Гати, 2005.

Вежбе: Свети Максим Исповедник, Амбигва 7.

15. недеља

МАКСИМ ИСПОВЕДНИК 3

Еклисиологија. Тумачење литургије. Тумачење Светог Писма.

Допунска литература: П. М. Блауерс, 2013.

Вежбе: Тест.

ДРУГИ СЕМЕСТАР

16. недеља

ИКОНОБОРАЧКИ СПОР 1

Увод у проблематику. Герман Цариградски.

Допунска литература: Т. Сидерис, 2008.

Вежбе: дебата.

17. недеља

ИКОНОБОРАЧКИ СПОР 2

Јован Дамаскин: одбрана иконопоштовања.
Систематизација теолошког знања. Сусрет са Исламом.

Обавезна литература: П. Христу, 2006: 13-37.

Вежбе: Свети Јован Дамаскин, Три слова против клеветника светих икона (одабрани делови).

18. недеља

ИКОНОБОРАЧКИ СПОР 3

Теодор Студит: монаштво у Цариграду и одбрана иконопоштовања.

Обавезна литература: М. Васиљевић, 2016.

Вежбе: Свети Теодор Студит, Треће побијање иконобораца (одабрани делови).

19. недеља

ФОТИЈЕ ВЕЛИКИ

Живот и дела. Спор око Filioque.

Обавезна литература: Ј. Мајендорф, 2008: 339-343; Ј. Пеликан, 2010: 226-241.

Допунска литература:; В. Болотов, 2012; П. Лемерл, 2004; С. Булгаков, 2013.

Вежбе: Свети Фотије, *Слово о мистагогији о Светом Духу* (одабрани делови).

20. недеља

СИМЕОН НОВИ БОГОСЛОВ

Увод: контекст, живот, дела. Харизматско деловање и црквена јерархија.

Обавезна литература: Ј. Мајендорф, 2008: 344-351.

Допунска литература: Џ. А. Мекгакин, 2009; В. Кривошеин, 2005.

Вежбе: Свети Симеон Нови Богослов, *Етичке беседе* (одабрани делови).

21. недеља

БОГОСЛОВЉЕ 11-13. ВЕКА

Антилатински списи. Филозофски приручници. Обнова интересовања за класично наслеђе. Михаило Керуларије. Јован Итал. Михаило Псел.

Обавезна литература: В. Татакис, 2008.

Вежбе:

22. недеља

ИСИХАСТИЧКО БОГОСЛОВЉЕ

Увод у период и основне теме. Григорије Синаит.

Обавезна литература: Б. Пантелић, 2009.

Вежбе: Свети Григорије Синаит, *Главе у акростиху* (одабрани делови).

23. недеља

СВЕТИ ГРИГОРИЈЕ ПАЛАМА 1

Увод: живот и дела. Критика filioque. Теолошка гносеологија.

Обавезна литература: J. Мајендорф, 2013: 25-46.

Допунска литература: М. Кнежевић, 2013; С. Јагазоглу, 2013.

Вежбе: Свети Григорије Палама, *Аподиктичка слова* (одабрани делови).

24. недеља

СВЕТИ ГРИГОРИЈЕ ПАЛАМА 2

Одбрана исихастичке праксе. Теологија таворске светлости. Божанске енергије.

Обавезна литература: J. Мајендорф, 2013: 25-46; Л. Кондос, 2013: 261-269.

Вежбе: Свети Григорије Палама, *Апологија против Варлаама и Акиндина* (одабрани делови).

25. недеља

БОГОСЛОВЉЕ КОД СЛОВЕНА

Преглед најважнијих личности, тема и литерарних жанрова.

Обавезна литература:

Вежбе: Свети Сава, *Беседа о правој вери*.

26. недеља

НИКОЛА КАВАСИЛА

Увод: контекст, лик и дело.

Обавезна литература: П. Христу, 2002: 5-22.

Вежбе: Свети Никола Кавасила, *Тумачење Свете Литургије* (одабрани делови).

27. недеља

СИМЕОН СОЛУНСКИ

Тумачење богослужења.

Допунска литература: С. Хокис-Типлс, 2007.

Вежбе: Свети Симеон Солунски, *О светој литургији. Књига о храму* (одабрани делови).

28. недеља

МАРКО ЕФЕСКИ

Историјски контекст, личност и дела. Сабор у Фиренци-Ферари.

Обавезна литература: Ј. Мајендорф, 2008а.

Вежбе: Свети Марко Ефески, *Силогичке главе* (одабрани делови).

29. недеља

СВЕТИ ОЦИ У 21. ВЕКУ

Патристичка теологија пред савременим изазовима.

Вежбе: Тест.

30. недеља

СВЕТИ ОЦИ У 21. ВЕКУ

Патристичка теологија пред савременим изазовима.

ОБАВЕЗНА ЛИТЕРАТУРА*Извори*

1. Свети Григорије Палама, *Апологија против Варлаама и Акиндина*, у: *исти, Догматске и исповедне расправе*, Беседа, Нови Сад, 35-72.
2. Дионисије Ареопагит, „О мистичком богословљу“, *Отачник* 1 (1996) 15-41.
3. Свети Јован Дамаскин, *Три слова против клеветника светих икона*, Градац (1988), 12-29.
4. Свети Максим Исповедник, *Амбигва 7. Тумачење 14. Беседе Св. Григорија Богослова*, *Луча XXI-XXII* (2004-2005) 260-281.
5. Свети Никола Кавасила, *Тумачење Свете Литургије*, Беседа, Нови Сад 2002, 25-34; 110-123.
6. Свети Симеон Нови Богослов, *Пета етичка беседа*, *Видослов* 8 (1996) 5-15.
7. Влађени Теодорет Сирски, *Eranistes*, 451-473.
8. Свети Фотије Цариградски, *Слово о мистагогији о Светоме Духу*, прев. А. Јевтић, *Видослов* 72 (2017) 5-16.

Секундарна литература

9. А. Ђаковац, 2005, „Леонтије Византијски и његов допринос православној христологији“, *Саборност* 1-4, 71-87.
10. Б. Пантелић, 2009, „Преподобни Григорије Синаит – живот и аскетска дела“, у: Преподобни Григорије Синаит, *Сабрани списи I: аскетска дела*, Отачник, Београд, 9-18.
11. В. Татакис, 2002, *Византијска философија*, Јасен, Београд-Никшић, 316-324.
12. Г. Флоровски, 2009, *Византијски аскетски оци и духовници*, Отачник, Београд, 225-232; 237-291.
13. Д. Батрелос, 2008, *Византијски Христос*, Каленић, Крагујевац, 67-72; 153-179.
14. Е. Лаут, 2005, „Максим Исповедник: живот и доба“, у: М. Кнежевић (прир), *ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ*, Луча XXI-XXII, Никшић 2004-2005, 9-18.
15. Е. Лаут, 2009, *Извори хришћанског мистичког предања*, Београд-Карловац, 227-236.
16. Ј. Мајендорф, 2003, *Христос у источно-хришћанској мисли*, Хиландар, 19-72; 94-112.
17. Ј. Мајендорф, 2008, *Увод у светоотачко богословље*, Пролог, Врњачка Бања, 339-351.
18. Ј. Мајендорф, 2008а, *Византијско богословље: историјски токови и догматске теме*, Крагујевац, 154-160.
19. Ј. Мајендорф, 2013, „Григорије Палама, византијски теолог, духовни писац, архиепископ солунски (1296-1359), у: М. Кнежевић (прир), *ΟΥΣΙΑ, ΥΠΟΣΤΑΣΙΣ, ΕΝΕΡΓΕΙΑ*, ПБФ, Београд, 25-46.
20. Л. Кондос, 2013, „Структура суштина-енергије светог Григорија Паламе уз кратко испитивање њених патристичких основа“, у: М. Кнежевић, *ΟΥΣΙΑ, ΥΠΟΣΤΑΣΙΣ, ΕΝΕΡΓΕΙΑ*, ПБФ, Београд 2013, 261-269.
21. М. Babić, 2005, „Teodoret Cirski: život i delo“; „Kristologija Teodoreta Cirskog“, у: Teodoret Cirski, *Eranistes*, Demetra, Zagreb, 486-504.
22. М. Васиљевић, 2016, *Верно огледало ближњег лица*, Београд-Лос Анђелес, 31-45.
23. М. Л. Гати, 2005, „Синоптичко виђење мисли Максима Исповједника утемељено на његовим основним

текстовима“ у: М. Кнежевић (прир), *ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ*,
Луча XXI-XXII, Никшић 2004-2005, 41-61.

24. П. Христу, 2002, „Свети Никола Кавасила“, у: Свети Никола Кавасила, *Тумачење Свете Литургије*, Беседа Нови Сад, 5-22.
25. П. Христу, 2006, „Свети Јован Дамаскин: живот, списи, учење“, у: Свети Јован Дамаскин, *Источник знања*, Јасен, Никшић 2006, 13-37.

ДОПУНСКА ЛИТЕРАТУРА:

Извори

1. Преподобни Григорије Синаит, *Главе у акростиху*, у: исти, *Сабрани списи I: аскетска дела*, Отачник, Београд 2009, 23-99.
2. Преподобни Дијадох Фотички, *Подвижничко слово*, у: *Добротољубље*, III том, Манастир Хиландар 2003, 15-60.
3. Дионисије Ареопагит, *О црквеној јерархији*, (гл.1-3) у: Владика Атанасије Јевтић, *Христос Нова Пасха*, књига 1, Требиње-Врњци 2007, 145-174.
4. Преподобни Исак Сирин, *Подвижничка слова*, Образ светачки, Београд, 2006.
5. Свети Јован Лествичник, *Лествица*, Манастир Хиландар, 2003.
6. Свети Цар Јустинијан, *Писмо патријарху Мину*, у: Р. Поповић, 2011, *Васељенски сабори: пети, шести и седми. Одабрана документа*, Београд, 25-49.
7. Свети папа Лав Велики, *Томос патријарху Флавијану*, у: Р. Поповић, 2012, *Васељенски сабори: први, други, трећи и четврти. Одабрана документа*, Београд, 302-313.
8. Свети Максим Исповедник, *Расправа с Пиром*, *Отачник*, 40:1-3 (2010) 3-32; 45:3 (2012) 435-468.
9. Свети Симеон Солунски, *О светој литургији. Књига о храму*, Истина, Шибеник, 2003.
10. Свети Теодор Студит, *Треће побијање иконоборца*, *Саборност* 1-2 (1998) 4-27.
11. *Халкдионски орос*, у: Р. Поповић, 2012, *Васељенски сабори: први, други, трећи и четврти. Одабрана документа*, Београд, 329-338.

Секундарна литература

12. В. Кривошеин, 2005, у: Свети Симеон Нови Богослов, *Сабране беседе*, Образ светачки, Београд, 498-565.
13. Е. Лаут, 2009а, *Дионисије Ареопагит*, Отачник, Београд, 83-113; 117-141.
14. М. Кнежевић, 2013, „Εξ ἁμφοῖν. Кирило Александријски и полемика око *filioque* Григорија Паламе“, у: М. Кнежевић (прир), *ΟΥΣΙΑ, ΥΠΟΣΤΑΣΙΣ, ΕΝΕΡΓΕΙΑ*, ПБФ, Београд, 167-194.
15. П. Браун, 2010, *Успон хришћанства на Западу: Тријумф и разноликост 200-1000. године*, Клио, Београд, 261-284.
16. П. Јевремовић, 2011, „Свети Исаак Сирин: пролегомена за једно будуће читање“, у: исти, *Патрологија у огледалу херменеутике*, Отачник, Београд, 195-218.
17. П. Лемерл, 1994, „Фотије и класицизам“, *Беседа* 4:1-4, 113-132.
18. П. М. Блауерс, 2013, „Интерпретативни плес: скривање, разоткривање и одлагање смисла у ерминевтичком богословљу Максима Исповедника“, у: М. Васиљевић (прир), *Познање циља стварања силом Васкрсења*, Радови симпозиона о Светом Максиму Исповеднику, ПБФ, Београд-Лос Анђелес, 271-280.
19. Р. Јовић, „'Неко ме се дотаче' (Лк. 8, 45)“.
20. С. Брок, 2007, „Христологија цркве са Истока“, *Отачник* 1:1, 106-122.
21. С. Булгаков, 2013, *Утешитељ*, ПБФ, Београд, 152-229.
22. С. Јагазоглу, 2013, „Аподиктички метод у теологији светог Григорија Паламе“, у: М. Кнежевић (прир), *ΟΥΣΙΑ, ΥΠΟΣΤΑΣΙΣ, ΕΝΕΡΓΕΙΑ*, ПБФ, Београд, 120-134.
23. С. Николић, 2013, *За мир свега света и сједињење свих: богословски дијалог Православне цркве са Древноисточним (нехалкидонским) црквама*, Пожаревац.
24. С. Хокис-Типлс, 2007, „Буран живот Светог Симеона Солунског: лични карактер човека који је писао“, *Црквене студије* 4 (2007) 275-284.
25. Т. Сидерис, 2008, „Теолошки аргументи иконобораца у време иконоборачког спора“, *Отачник* 1-3, 124-138.
26. Х. Јанарас, 2005, *Метафизика тела*, Беседа, Нови Сад, 150-189.